

Airi Kulmala

8.11.2024

Eduskunnan talousvaliokunta

Asia: HE 175/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain, ympäristönsuojelulain ja vesilain 3 ja 11 luvun muuttamisesta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettua lakia (VMJL), ympäristönsuojelulakia (YSL) ja vesilakia (VL). VMJL:iin lisättäisiin uudet lupamenettelyssä sovellettavat säännökset vesien tilan ympäristötavoitteista. YSL:iin ja VL:iin lisättäisiin uusi vesienhoidon ympäristötavoitteiden sitovuutta koskeva luvanmyöntämisedellytys ja lupahakemuksen sisältöä koskeva täydennys. Sääntelyä, joka koskee ympäristötavoitteista poikkeamista uuden lupaa edellyttävän hankkeen tai toiminnan vuoksi, muutettaisiin vastaamaan vesipuitedirektiiviä (VPD) ja poikkeaminen tehtäisiin YSL:n tai VL:n mukaisessa lupamenettelyssä. Vesienhoidon tavoitteiden saavuttamisen määrääjän pidentämistä ja alennettuja tilatavoitteita koskevia säännöksiä selkeytettäisiin ja ajantasaistettaisiin sekä tarkistettaisiin poikkeusten soveltamisen edellytyksiä. Lisäksi VMJL:iin lisättäisiin ns. RED III -direktiivin erittäin tärkeää yleistä etua koskevat säännökset.

Esityksellä toteutetaan pääministeri Orpon hallitusohjelman tavoitetta, jonka mukaan hallitus vastaa vesipuitedirektiivin tavoitteisiin kansallisella lainsäädännöllä. Ympäristötavoitteista poikkeamista koskeva sääntely toteuttaa tavoitetta ottaa VPD:n mahdollistamat kansalliset joustot käyttöön. Ehdotuksella sujuvoitetaan myös lupaprosesseja. MTK katsoo, että lainsäädännön päivittäminen vastaamaan paremmin VPD:ä joustomahdollisuuksineen ja sen nykyistä EU-oikeuden päätöksiin pohjautuvaa tulkintaa, on tarpeen.

VMJL:iin lisättäisiin luku, jossa säädettäisiin vesien tilan ympäristötavoitteista. Lukuja sovellettaisiin YSL:n ja VL:n mukaisissa lupamenettelyissä, joilla ei tarkoiteta ilmoitus- tai rekisteröintimenettelyjä. Säädöstä sovellettaisiin vain uusiin hankkeisiin tai toimintaan tai niiden uutta lupaa edellyttävään muutokseen. MTK pitää erittäin tärkeinä näitä rajoituksia eikä soveltamisalaa tule tästä laajentaa. Tällä vähennetään mm. toiminnanharjoittajille ja viranomaisille kertyviä kustannuksia.

Ympäristötavoitteista poikkeaminen tietyissä tilanteissa on tarpeen investointien mahdollistamiseksi. Poikkeaminen käsiteltäisiin ympäristölupamenettelyssä, jonka yhteydessä toimijan on esitettävä riittävä selvitys laissa säädettyjen poikkeamisen edellytysten täyttymisestä. MTK pitää hyvänä, että yhteiskunnallisesti tärkeiden investointien edistämiseksi poikkeamisesta voidaan päättää lupamenettelyssä kuuden vuoden välein tehtävän vesienhoidon suunnittelun sijaan ja ilmaistaan selkeästi, että edellytysten täytyessä olisi poikkeus myönnettävä.

Poikkeamisen menettelyn edellytysten takia sen käyttöönotto maa- ja metsätalouden luvanvaraisissa hankkeissa on erittäin epätodennäköistä. Hankekohtaisten poikkeamien osalta huolta herättää niiden mahdolliset välilliset vaikutukset maa- ja metsätalouden harjoittamiseen. Onko vaaraa, että vesimuodostuman valuma-alueelle rakennettu laitos vaikeuttaa esim. eläinsuojien ympäristölupien ja ojitusten vesitalouslupien saamista tai lupaehtojen kiristymistä? Maa- ja metsätalouden aiheuttama kuormitus on pääasiassa useista, eri toimijoiden hallinnassa olevista, pienistä kohteista tulevaa hajakuormitusta, jolloin yksittäisen toimijan tai kohteen merkitys vesien tilaan jää pääasiassa vähäiseksi, vaikka kokonaisuutena tarkasteltuna hajakuormituksella on suurempi merkitys vesien tilaan. MTK korostaa, että muiden

hankkeiden saamat poikkeukset ko. vesimuodostumassa eivät saa johtaa alueella harjoitettavan alkutuotannon edellytysten ja tuotannon kehittymisen vaarantumiseen, millä olisi muiden vaikutusten ohessa suuria taloudellisia vaikutuksia.

HE:n perusteluissa arvioidaan, että esitys lisäisi työmäärää sekä ELY-keskuksissa että aluehallintovirastoissa. MTK muistuttaa, että voimavarat on pidettävä riittävinä, jotta perusmuotoista toimintaa harjoittavien asioiden käsittely ei viivästy poikkeamis- tai etusijamenettelyssä olevien hankkeiden lupahakemusten käsittelyn tai muiden esitettyjen tarkennusten takia. Tavoitteena tulee kaikkien osalta olla sujuva lupamenettely.

Esityksen mukaan VL:n tai YSL:n mukaista lupaa edellyttävien hankkeiden tai toimintojen kaikessa toiminnassa varmistetaan, että vesimuodostumissa voidaan saavuttaa hyvä tila. Tämä edellyttää toiminnanharjoittajalta, lupaviranomaiselta ja valvontaviranomaiselta hyvän tilan tavoitteen huomioimista mm. hankkeen suunnittelussa, toteutuksessa ja lupamääräyksissä. Vaikutusten arvioinnissa on otettava huomioon vesienhoitosuunnitelmassa esitetyn lisäksi muut ajantasaiset tiedot vesimuodostuman tilasta, joiden luotettavuuden ja edustavuuden arvioi vesienhoitoviranomainen. Toiminnanharjoittaja toimittaa kokoamansa tiedot vesien- ja merenhoidon suunnittelun tietojärjestelmään, josta niitä voidaan hyödyntää myös seuraavien vesienhoitosuunnitelmien laadinnassa. Perusteluissa todetaan, että nykyiseen oikeustilaan verrattuna esitys ei suoraan lisäisi toiminnanharjoittajalta vaadittavia selvityksiä vesiin kohdistuvista vaikutuksista. MTK korostaa, että tämän tulee toteutua myös käytännössä. Luvanhakijoilta ei tule vaatia nykyistä laajempia ja tarkempia vesistöselvityksiä, jos poikkeamista ei haeta. Pienillä toiminnanharjoittajilla ei ole juurikaan edellytyksiä laajoihin, tuhansia euroja maksavien vesistöselvityksien teettämiseen. On tärkeää, että luvanhakija tietää etukäteen, miten hakijan on arvioitava vesientilaa ja siinä hankkeen takia tapahtuvia muutoksia. Näin vältetään tarpeettomilta selvityksiltä. Lupahakemuksen yhteydessä esitettyjen uusien vedenlaatutietojen lisäämistä tietojärjestelmiin voi pitää hyvänä vaatimuksena. Tällöin kaikilla tietoja tarvitsevilla on käytettävissä yhtenäiset perustiedot vesistön tilasta.

Hallituksen esitys sisältää myös muutoksia vesienhoidon ympäristötavoitteiden lieventämiseen ja tavoitteiden saavuttamiseen vaiheittain. Näiden osalta kavennettaisiin viranomaisen harkintavaltaa eli vesienhoidon poikkeuksia tulee käyttää, jos niiden edellytykset täyttyvät. MTK kannattaa asiaa.

Poikkeusten käyttö edellyttää, että käytössä on entistä kattavammin seurantatietoja vesien tilasta. Lisäksi toimien kustannuksista tarvitaan nykyistä parempaa tietoa. MTK katsoo, että ajantasaiset, kattavat ja luotettavat tiedot ovat tarpeellisia, paitsi viranomaisten, myös toiminnanharjoittajien kannalta. Tietoja tarvitaan vesienhoidon suunnittelun lisäksi mm. lupamenettelyssä ja vesienhoidon toimenpiteiden kustannustehokkaassa kohdentamisessa. Ajantasaiset tiedot ovat tärkeitä myös arvioitaessa, miten Suomen vesiä koskevat sitoumukset ja velvoitteet toteutuvat.

Yksittäisen vesimuodostuman tila-arvioinnissa käytetään edelleen liikaa asiantuntija-arvioita sekä muiden vesimuodostumien mittauksista johdettuja arvioita. Lupa- ja lausuntomenettelyn sujuvoittamiseksi tietojen tulee olla laajasti eri osapuolten saatavissa ympäristöhallinnon tietojärjestelmistä. MTK kannattaa nykyisten tietojärjestelmien ja tiedon hankinnan kehittämistä.

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry

Airi Kulmala
asiantuntija, ympäristö

Leena Kristeri
elinvoimajohtaja